

Indtryk fra studieturen til Irland

Af: Sebastian Piet Zacho, Susanne Øster Sørensen, Heidi Buur Holbeck, Cammi Aalund Karlslund og Winnie Heltborg Brøndum, alle fra SEGES

En studietur til Irland blev arrangeret af SEGES via promilleprojektet "Naturen i landbruget". Formålet med turen var at se på samspillet mellem natur og landbrug. Vi besøgte natur- og landbrugsområder og snakkede med personer fra såvel myndighederne, landmænd og rådgivere.

Sammendrag – en grøn ø med visionære tanker

Et besøg rundt i Irland efterlader et indtryk af et land med en stor bevidsthed om deres eget grønne image. Det visuelle indtryk ved at køre gennem landet, efterlader også et indtryk af et land med en helt anden landbrugsstruktur- og kultur end den vi kender i Danmark. Overalt er der små grønne græsmarker med græssende dyr. Markerne er opdelt af levende hegn og stendiger.

Der er et stort udbud af forskellige tilskudsordninger under landdistriktsprogrammet, hvor landmænd kan søge tilskud til en lang række tiltag, både til marker i omdrift og til naturpleje. Når de irske landmænd får tilsagn, skal de deltage i et 6 timers obligatorisk kursus, for at få en bedre forståelse for ordningernes formål og krav. Et LIFE projekt viser nye veje for kontrol af naturarealer og indgår nu under EU kontrollen. Irland vil gerne øge deres samlede landbrugsproduktion væsentligt og mener det kan gøres uden at belaste naturen og miljøet. Foreløbig udgør økologi kun en meget lille del af landbrugsproduktionen.

Irsk landbrug er kendetegnet ved masser af levende hegn og afgræsning, og generelt er bedrifterne meget mindre sammenlignet med Danmark. Her et udsigtsbillede fra et opland i County Wexford. Dette område er specielt ved, at der er mange dyrkede marker i forhold til resten af Irland. Foto: Sebastian Piet Zacho

Landbrug i Irland– generelt

Sammenlignet med danske forhold, så består irsk landbrug af langt flere, men gennemsnitlig langt mindre landbrug. Der er omkring 130.000 landbrug med en gennemsnitlig størrelse på 40 ha i Irland. Ud af de

130.000 landbrug, er 111.000 landbrug med husdyr. Det generelle irske landbrug er koncentreret omkring produktionen af kødkvæg og mælk, som står for 60 % af den samlede landbrugsproduktion.

Den gennemsnitlige alder for en irsk landmand er sidst i 50'erne og irsk landbrug står, ligesom dansk landbrug, overfor en periode med massiv generationsskifte. Landet har dog oplevet en nedgang i affolkningen af landområderne, og der er øget interesse for at bo og arbejde på landet igen.

Selvom erhvervet tog et kvantespring mod industrialiseringen under højkonjunkturen op gennem 00'erne, er det irske landbrug fortsat langt mere ekstensivt end i Danmark. I den vestlige del af landet falder der 2 - 3.000 mm regn årligt og de milde temperaturer gør, at græsset vokser hele året. Dertil kommer, at græs udgør mere end 80 % af landbrugsarealet. Kvæg og får er på græs, mange hele året rundt, da der meget sjældent forekommer frost og sne. Markerne er alle opdelt af diger og levende hegn, så landskabet fremstår væsentligt anderledes end det danske. Når man køre gennem landet forstår man derfor godt, hvorfor Irland kaldes for "den grønne ø".

Irsk landbrugsrådgivning

I Irland er rådgivningsstrukturen bygget op, så der både findes en semi-offentligt national virksomhed (Teagasc) der yder direkte rådgivning til landmændene, men som også forsker og uddanner de private rådgivere og landmænd i f.eks. naturpleje. De private rådgivningsvirksomheder er, i modsætning til i Danmark, samlet i meget mindre enheder, oftest 1- eller 2-mands virksomheder. Disse virksomheder rådgiver primært om faglige emner, grundbetaling og tilskud, mens økonomirådgivningen foretages af revisorer. Private rådgivningsvirksomheder er også i Irland organiseret nationalt, i dette tilfælde i [ACA](#) (Agricultural Consultants Association).

Teagasc er en stor semi-offentligt virksomhed som yder rådgivning om bl.a. naturpleje, men som også uddanner rådgivere og landmænd. Her et billede hvor repræsentanter fra Teagasc fortæller om ordningerne under Landdistriktsprogrammet. Foto: Sebastian Piet Zacho

Irsk natur, landbrugs- og miljøpolitik

Irland har et mål om at øge produktionen, og samtidigt forbedre vandkvaliteten i floder og åer. Der er mange jorde, som ikke er drænet med rør, hvilket giver større tilbageholdelse af næringsstoffer i jorden. Samtidigt har Irland på de mere produktive jorde, utroligt mange levende hegn, hvilket ifølge de foreløbige resultater fra et Ph. D projekt, kan være med til at tilbageholde næringsstoffer og forhindre erosion pga. et udbredt rodzonefilter. Dertil kommer, at de mange græsmarker er godt til at optage næringsstoffer. Hele Irland regnes overordnet set som nitratfølsomt, og er underlagt bestemmelser om maksimalt 170 kg N/ha/år tildelt husdyrgødning. Der gives dog dispensation på op til 250 kg N/ha/år for bedrifter med under 20 % agerjord. Græsarealer skal som udgangspunkt ikke omlægges, men om nødvendigt hvert 8. – 10. år. Irland har først fået et dækkende nationalt perspektiv med gennemførelsen af Nitratdirektivet omkring 2010, og senere hen Vandrammedirektivet.

I Irland er der stort fokus på udvaskningen af næringsstoffer til åer og floder. Her et billede fra et monitoreringsprogram for kvælstof på et oplandsniveau. Foto: Sebastian Piet Zacho

Agriculture Protection Schemes (landstruktursordninger)

I Irland har der været flere forskellige tilskudsordninger til landmænd, hvor de kunne få tilskud til natur i landbruget. Fra 1994 og frem til 2014 kunne irske landmænd få støtte igennem [REPS](#) (Rural Environment Protection Scheme), f.eks. til at beskytte vildt, lave sædskifte, vedligeholde levende hegn og stendiger eller implementerede en plan for management af gødning, for at sikre en optimal og miljøvenlig brug af gødning og sprøjtemidler. REPS var også målrettet forbedring og beskyttelse af fuglehabitater ved udarbejdelse af konkrete tiltag.

Sideløbende med REPS, blev [AEOS](#) (Agri-Environment Options Scheme) indført. Formålet var få de lidt større og lidt mere intensive landbrug med i en ordning. Programmet kom samtidigt med, at man gik i gang med gennemførelsen af nitratdirektivet. Den Irske regering fandt derfor, at landbruget i forvejen blev pålagt rigelige byrder, som også forventedes at give store natur og miljømæssige effekter. Programmet var derfor ikke særligt omfattende og rummede primært muligheden for at få tilskud til en række alm. virkemidler som f.eks. at opsætte hegn langs vandløbene. Der var tale om en tilvalgsordning, hvor man blev kompenseret for hvert delelement. Effekten af programmet i sig selv vurderes af irerne at været ret begrænset og, at det var de lavest hængende frugter, der blev plukket.

I 2014 blev REPS udfaset, og de irske myndigheder indførte i stedet **GLAS** (Green, Low-Carbon, Agri-Environment Scheme) under det nye Landdistriktsprogram for 2014 - 2020. Der er afsat ca. 250 mio. € i programperioden. Det høje beløb skyldes bl.a., at Irland overfører 15 % fra den direkte landbrugsstøtte til landdistriktsprogrammet. Der er en del muligheder (i alt 26), som kan søge støtte igennem, hvor en del kan placeres ude i selve agerlandet. Landmænd har adgang til støtte igennem GLAS via 3 søjler. Kravene i søjle 1 (Priority Environmental Assets and Actions) kan være, at der er sjældne arter eller et privat natura-2000 område på landbrugets areal, men også hvis et tilstrækkeligt stort landbrug (> 30 ha.) indvilliger i at så efterafgrøder og reducere jordbearbejdning. Hvis man lever op til disse krav, er man sikker på at få tilskud. I søjle 2 (Environmental Assets and Actions) kan man få tilskud hvis bedriften indeholder et Vulnerable Water Area eller hvis man sår efterafgrøder og reducere jordbearbejdningen og bedriften er mindre end 30 ha. Dog er det ikke garanteret, at man får tilskud hvis man søger via denne søjle. Søjle 3 (General Actions) består af del tiltag, bl.a. afgræsning, randzoner, gyllenedfældning, opsætning af fuglekasser, plantning af nye levende hegn, stævning af hegn m.m. Summen af disse tiltag afgør om man kan få støtte igennem GLAS, hvis der stadigvæk er midler tilovers fra tilskud givet igennem søjle 1 og 2. Planen kræver ikke en konkret gennemgang på ejendommen. Den maksimale udbetaling udgør 5.000 € pr. bedrift pr. år og yderligere 2.000 € pr. bedrift pr. år for et begrænset antal landbrug som har særlige udfordringer. Det forventes at mellem 50-60.000 landmænd deltager i støtteordningen ud af de i alt 120-130.000 landbrugsbedrifter der er.

Et interessant aspekt ved GLAS (som er videreført fra det forrige program) er, at landmændene skal deltage i et obligatorisk 6-timers kursus. Myndighederne og rådgiverne oplevede et behov for, at landmændene fik en bedre forståelse for ordningernes formål og krav. Landmanden får 100 € for at deltage i kurset. Erfaringerne er meget positive fra såvel undervisere som landmænd. Den brede tilgang, hvor mange landbrug får tilskud og de obligatoriske rådgivningskurser, vurderes at have ændret landmændenes holdning til natur og miljø i en positiv retning.

De irske landbrugsrådgivere oplever positiv feedback fra de landmænd som deltager i de obligatoriske 6-timers kursus. Her et billede, hvor en irsk landbrugsrådgiver giver et oplæg omkring bl.a. de irske landdistriktsordninger. Foto: Sebastian Piet Zacho

Der bliver arbejdet med standardpriser, (f.eks. tre satser til rydning af opvækst afhængigt af, om det skulle foregå manuelt, maskinelt eller kemisk og forskellige meter-priser på stengærde afhængigt af, hvor stor en

del pr. meter, der skulle repareres) så landmanden kan vælge at få entreprenører til at udføre arbejdet, eller han kan gøre det selv. Betalingen er den samme, og er stor nok til at dække lønninger. Landmanden skal ikke selv indsende ansøgninger og dokumentation eller eventuelle dispensationsansøgninger. Papirarbejdet sørger myndighederne for.

Natura 2000

I Irland er skovbrug udbredt i højlandet, hvor opdyrkning er vanskelig. På grund af det milde klima er rotationsperioden for f.eks. sika-gran kun 25 år og driften giver en fornuftig indtægt. Vi besøgte et område som var blevet udpeget til fuglebeskyttelsesområde (SPA). Det indebærer et forbud mod skovrejsning på nye arealer. Landmændene kompenseres med tilskudsordninger, men mente ikke det kompenserer de værditab, der har været på jorden som følge af udpegningen. Det betød samtidig, at banken ikke ville yde lån pga. forbudet mod at rejse mere skov.

Vi besøgte en af de farmere som har udfordringer med forbud mod skovrejsning i et Natura-2000 område. Her et billede fra hans mark til afgrænsning, hvor man kan ane granerne. Foto: Sebastian Piet Zacho

I Irland har de tilsyneladende ikke fokus på luftbåren kvælstofnedfald. Ierne mener, at den friske konstante atlantehavsvind fra vest, reducerer problemerne med NOx. Derfor gav de heller ikke udtryk for væsentlige udfordringer med udvidelse af husdyrbedrifter i Natura 2000-områder, men der er muligvis stadigvæk udfordringer med luftbåret ammoniak.

Selv i det meget artsrige Natura 2000 område The Burren, var arealerne langt fra alle i gunstig bevaringsstatus. Måske fordi ambitionsniveauet var højt?

Fra LIFE projekt til ny kontrol af naturarealer

The Burren, et 72.000 ha stort område i det vestlige Irland, er rigt på dyr og planter som er sjældne både i Europa og Irland. Vegetationen her er helt speciel, idet Burren er det eneste sted på jorden, hvor der vokser både alpine og subtropiske planter ved siden af hinanden og The Burren indgår i et habitatområde (Special Areas of Conservation (SAC)). Klima og geologi i området har ført til dannelse af et unik landskab, der lokalt betegnes som de frugtbare klipper. Det regner meget, ca. 2 – 3.000 mm pr. år, hvilket er næsten 2-3 gange mere end i det vestlige Danmark, men der falder meget sjældent sne i området og klipperne holder godt på varmen, derfor et vækstsæsonen lang. The Burren bærer meget præg af ekstensive landbrugsmæssige aktiviteter, primært i form af afgræsning, især vintergræsning, som er centralt for den store biodiversitet der er i området. Arealet ville springe i skov uden den afgræsningen, der er funder sted i omegnen af 6000 år, og som derfor har medvirket til at skabe den helt unikke natur.

Naturen i The Burren er unik, og det er et af de få steder i verden hvor der lever både alpine og subtropiske planter ved siden af hinanden. Her et udsigtsbillede fra The Burren. Foto: Sebastian Piet Zacho

Via et LIFE-projekt blev der oprettet en ordning "The Burren Farming for Conservation Programme (BFCP)", som var skræddersyet til arealerne i The Burren. Her har man indført en tilskudsordning kaldet RBAPS (Result-Based Agri-Environmental Payment Schemes), hvor lodsejerne får tilskud alt efter hvor godt de plejer deres arealer. Kriterierne er i høj grad baseret på strukturindikatorer, bl.a. om der er afgræsset nok, om der er brugt tilskudsfoder eller om der er krat og tykt lag førne på arealet. Ud fra disse kriterier, som vægtes forskelligt, får landmanden en score på mellem 1-10. Denne score er afgørende for størrelsen af tilskuddet. Jo højere scorer, jo højere udbetaling. Hvis man får en score på 9, får man endda en bonusudbetaling på 10 %, og hvis man når op på en score på 10, får man 20 %. Se bilag 1 for at se et eksempel på et scorekort.

Det er private rådgivere (betalt af landmanden) som årligt laver en visuel kontrol af arealet. Den årlige vurdering sikrer, at landmanden kan justere sin indsats hele tiden. Hvis et areal går mere end 1 point op, f.eks. fra 7 til 9, bliver arealet kontrolleret af uvildige rådgivere. For at kunne udføre kontrolarbejdet kommer de private

rådgivere på fem kurser og en årlig opfølgning. Erfaringen er, at det ikke er nødvendigt med et stort plantekendskab for at vurdere arealernes kvalitet. Landmændene inviteres med ud for at vurdere arealernes score og får på den måde en god forståelse af, hvordan arealerne skal plejes. Der er tanker om, at lodsejerne i fremtiden selv kan vurdere deres arealer, da erfaringerne er, at lodsejerne godt selv er klar over, hvornår arealerne er velplejet og derfor kan løfte opgave og samtidig får et større ejerskab til plejen. Udover den visuelle kontrol, får lodsejerne også rådgivning i, hvordan de kan optimere deres pleje af arealet, så de i fremtiden kan få en højere score.

**De farmere der er med i ordningen i The Burren får hvert år visuelt bedømt deres areal på en score på 0 -10, hvilket er afgørende for størrelsen på tilskuddet. Her et billede fra en mark med afgræsning i The Burren.
Foto: Sebastian Piet Zacho**

Fra i år skal programmet indbygges i landdistriktsprogrammet, og irlænderne er overbeviste om, at det kommer til at ske ganske smertefrit, da systemet er meget gennemskueligt og effekten tydelig. Irlænderne vurderer selv, at det er let at administrere denne kontrolform, som giver mere rådgivning end administration. Erfaringen viser, at der kan opstå et positivt incitament blandt landmændene, til at opnå en høj naturværdi, da der opstår konkurrence om at få den højeste score. Det bliver spændende at følge udviklingen i den irske kontrolmodel – især når den har været under EU's lup.

Myndighederne havde en meget pragmatisk tilgang til landmændene, når det handlede om at få dem med i samarbejdet om naturpleje. Udgangspunktet var:

1. Lyt og lær (af landmændene og hinanden)
2. Udpeg praktiske løsninger
3. Find nye ideer til løsning af problemerne
4. Monitering, så effekten kan måles

Beskyttelse af naturen

Vi besøgte Abbeyleix bog - en højmoser, hvor der tidligere er blevet gravet tørv. Højmosen ligger meget tæt på en by og er et yndet udflugtsmål. Der blev høstet spagnum i moser. For at bevare moser og fremme naturindholdet, blev der dannet en lokal aktionsgruppe, Abbeyleix Bog Project (ABP), hvis formål var at bevare og beskytte moser. Der blev indgået en lejekontrakt, der medførte, at administrationen af moser blev overleveret til lokalsamfundet for en periode på 50 år. Dræningerne i moser er blokeret, og langsomt stiger vandstanden i højmoser. Der er en høj grad af information om naturværdierne på stedet. Dette er med til at holde befolkningens interesse og forståelse for stedet. Hvad der skal ske efter de 50 år vides ikke. Moser er ikke beskyttet, da der i Irland ikke er en naturbeskyttelseslov som vi kender det i Danmark.

Lokale frivillige ildsjæle har arbejdet ihærdigt for at bevare og beskytte den restaurerede højmoser i Abbeyleix. Her et billede af den gangbro som gør, at gæster kan komme helt tæt på moser uden at skade den.
Foto: Sebastian Piet Zacho

Agricultural Catchment Program

Irerne har vedtaget og gennemfører ACP ([Agricultural Catchment Programme](#)). Formålet med programmet er bl.a. med målinger og rådgivning, at levere den videnskabelige underbygning og sikre den mest omkostningseffektive indsats for at støtte det irske landbrug, så de kan leve op til nitrat- og vandrammedirektivet. Irland har opdelt landet i forskellige oplande og 6 af disse fungerer som demonstrationsområder udvalgt i forhold til jordtype, type af pløjning og den dominerende afgrøde. Hvorved de bliver repræsentative for tilsvarende oplande. Hvert opland i demonstrationsområderne har en rådgiver og tekniker tilknyttet. Forskellige indsatser og intensive målestationer i områderne danner baggrund for evaluering af effekten.

Levende hegn og greening of the CAP

Alle bedrifter i Irland skal, ligesom danske bedrifter, have 5 % miljøfokusarealer. For en stor dels vedkommende kan kravet opfyldes med den udbredte forekomst af levende hegn (hedge roads). De levende hegn er omfattet af krydsoverensstemmelse, hvilket indebærer, at man ikke må nedlægge hegn på bedriften uden

forinden at have plantet nyt. Hvis hegn fjernes så marken bliver mere end 5 ha eller man ønsker at nedlægge hegn på over 500 m, kræver det en forudgående dispensation – ud over at der skal etableres nye hegn, svarende til det der fjernes i længde. Hvis ikke der plantes nyt inden nedlæggelse af det gamle hegn, er der Krydsoverensstemmelse.

Økologiske landbrug

Økologisk landbrug er ikke slået igennem i Irland, da markedet ikke er særligt stort. Det er stort set kun i Dublin, der er købestærke forbrugere. Derfor er kun omkring 2 % af de irske landmænd certificeret som økologiske. Der gives et tilskud til økologisk drift på 106 € pr. ha. Vi besøgte et økologiske landbrug hvor der blev satset på flere niches, herunder både planteavl, kødkvæg, svin, frugter og mere turismeprægede aktiviteter, såsom rundvisninger og café med gårdbutik. Samlet gav de mange forskellige indtægtskilder en fornuftig økonomi. Økonomien blev desuden styrket af at bruge billig arbejdskraft i form af praktikanter fra udlandet, samt ved at være demonstrationsbrug. Vi fik ikke et indtryk af, at økologi var på fremmarch i Irland, men at de mere satser på at fastholde det generelle grønne image øen har.

Studietursgruppen bestod af en god blandet flok, med deltagere fra SEGES, NaturErhvervstyrelsen og de lokale rådgivningsvirksomheder. Her et billede fra det storslåede Clif Of Moher, som er nogle lodrette klippe på 200-300 meter ud fra den irske vestkyst. Foto: Sebastian Piet Zacho og John (The Driver)

SEGES lægger inde med dokumenter (guidelines, score sheet osv.) fra The Burren vedr. RBAPS (Result-Based Agri-Environmental Payment Schemes). Hvis nogen er interesseret i dokumenterne, kan I skrive til seza@seges.dk